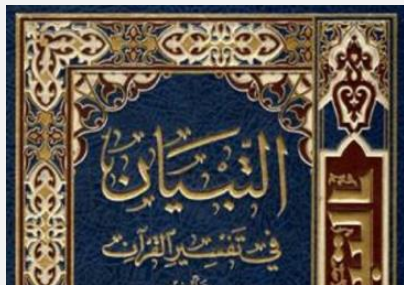

«التبیان»، نخستین تفسیر کامل شیعی قرآن کریم

تفسیر شریف «التبیان فی تفسیر القرآن» اثر شیخ طوسی نخستین تفسیر قرآن کریم است...

تفسیر شریف «التبیان فی تفسیر القرآن» اثر شیخ طوسی نخستین تفسیر قرآن کریم است که به قلم یک عالم شیعی نگارش شده و به تفسیر تمام سور و آیات قرآن می پردازد و از این جهت جایگاه ویژه ای را به خود اختصاص داده است.

به گزارش ایکننا، تفسیر شریف «التبیان فی تفسیر القرآن» اثر شیخ طوسی نخستین تفسیر قرآن کریم است که به قلم یک عالم شیعی نگارش شده و به تفسیر تمام سور و آیات قرآن می پردازد و از این جهت جایگاه ویژه ای را به خود اختصاص داده است. همچنین این تفسیر دربردارنده انواع علوم و فنون قرآنی، همچون صرف، نحو، اشتقاق، معانی، بیان، حدیث، فقه، کلام و تاریخ است. شیخ طوسی که بود؟

محمد بن حسن بن علی بن حسن مشهور به شیخ طوسی و شیخ الطائفه، از مشهورترین محدثان و فقیهان شیعه است. طوسی در ۲۳ سالگی از خراسان به عراق آمد و از محضر اساتیدی چون شیخ مفید و سید مرتضی استفاده کرد. خلیفه عباسی، القائم بامر الله، کرسی تدریس کلام بغداد را به او سپرد. وی در این جایگاه بود تا اینکه بغداد به دست ترکان سلجوقی سقوط کرد و در سال ۴۴۷ طغرل وارد بغداد شد و کتابخانه شاپور را سوزاند.

وی به نجف رفت و در آنجا تدریس و فعالیت علمی خود را شروع کرد. شیخ توانست اوضاع تحصیلی آشفته و نابسامان نجف را تحت نظم درآورد و حلقه های درسی تشکیل بدهد. عده ای اندک، از کسانی که همراه شیخ از بغداد به نجف رفته یا شهرتش را شنیده بودند، به او پیوستند و دیری نپایید که شهر نجف مرکزیت علمی و فکری تشیع را از آن خود کرد.

شیخ طوسی از سرآمدان مکتب کلامی عقلگرای بغداد بود و روش اسنادان خود سید مرتضی و شیخ مفید را ادامه داد و به کمال رساند. شیخ طوسی در زمینه های مختلف علوم دینی به تالیف کتاب پرداخت و از رهگذر نفوذی که در جامعه علمی شیعه یافت و شاگردان بسیاری تربیت کرد و تأثیری دیرپای بر تفکر علمای شیعه گذارد. اجتهاد و عقلگرایی در فقه و عقاید شیعه با کوشش های شیخ طوسی بین شیعیان شیوه غالب شد و به سیطره روش اخبارگرایی برای چند سده پایان داد. وی را احیاگر علم اصول فقه و اجتهاد و نخستین کسی شمرده اند که باعث ورود اجتهاد به فقه شیعه شد. روش تفسیری شیخ الطائفه در «التبیان»

چنانکه در آغاز اشاره شد، کتاب التبیان نخستین تفسیر نوشته شیعیان بود که تمام سوره های قرآن را در برمی گرفت. تفسیرهای شیعیان پیش از شیخ طوسی تنها به نقل روایاتی در تفسیر آیات قرآن بسنده می کردند. توجه شیخ طوسی به آرای دانشمندان شیعه و سنی و نقد و بررسی آرای تفسیری دیگر مفسران، استفاده از متون ادبی عرب پیش از اسلام و ارائه اطلاعات درباره لغات غریب قرآن و اختلاف قرائت و مسائل فقهی و کلامی و بلاغی آیات قرآن از جمله ویژگی های این تفسیر است.

از دید برخی، دیگر ویژگی روش تفسیری شیخ طوسی، رویکرد اجتهادی و عقل گرایانه او در تفسیر قرآن است که با رویکرد روایی مفسران قبل از او متفاوت بود. شیخ طوسی با استناد به آیات قرآنی، قرآن را متنی قابل فهم بشر می داند و روایاتی را که تنها راه فهم قرآن را مراجعه به احادیث می دانند، نمی پذیرد.

آری، روش شیخ طوسی در این اثر نسبت به تفاسیر پیشین شیعه تازگی دارد و گویا نخستین اثر تفسیری شیعی است که تنها به گردآوری روایات تفسیری نپرداخته بلکه خود، تحلیل، ارزیابی و اجتهاد هم کرده است. شیخ طوسی در این کتاب همراه ذکر و بررسی روایات معصومان(ع) و صحابه و نقل آراء و اندیشه های مفسران پیشین، خود نیز دست به اندیشه گری زده است.

التبیان از تفاسیری است که آنها را به لحاظ منابع به کار رفته، «چند منبعی» یا «جامع» می خوانند. در این روش، مفسر از منابع و مستندات تفسیری متعددی از جمله قرآن، روایت و عقل در استنباطات تفسیری خود سود می برد. التبیان بدین لحاظ که در تفسیر آیات همزمان از منبع عقل و نقل بهره برده، از تفاسیر پیشین شیعه ممتاز است.

چیستی و ترتیب مطالب مربوط به هر سوره چنین است که در آغاز از نام های سوره، مکی یا مدنی بودنش، وضعیت آن به لحاظ وجود ناسخ و منسوخ و پاره ای دیگر از مشخصاتش سخن می رود. معنای لغوی واژگان، اختلاف قرائات، نکات صرف و نحوی و بلاغی و سپس شرح و تفسیر آیه و آرا و اقوال مختلف درباره آن، از مطالب دیگر کتاب است.

بررسی اسباب نزول آیات و مسائل کلامی و مباحث فقهی مرتبط با آن در جای جای کتاب به چشم می خورد به گونه ای که وجهه کلامی و فقهی تفسیر بر دیگر وجوه آن برتری محسوسی دارد. نظر به آشنایی شیخ با اختلافات فقهی میان مذاهب مختلف اسلامی، بررسی های فقهی او در این اثر در بسیاری از مواقع، حالت تطبیقی و مقایسه ای نیز به خود گرفته است.